

Túto knihu venujem historikom. Po celom svete sú ich tisícky. Jedni sa hrbia v knižniciach nad starobylými rukopismi, snažia sa pochopiť mŕtve jazyky a tajomné hieroglyfy. Iní kolenačky preosievajú zem pri pozostatkoch zničených starodávnych budov a pátrajú po úlomkoch stratených civilizácií. A ešte viac je tých, ktorí študujú nepredstaviteľne nudné vládne nariadenia z dávno zabudnutých politických kríz a neúnavne hľadajú pravdu.

Bez nich by sme sa nedozvedeli, odkiaľ pochádzame.
A tak by bolo ešte náročnejšie prísť na to, kam ideme.

Zhodíme teda skutky tmy
a oblečme sa do výzbroje svetla.

List Rimanom 13:12

PRVÁ ČASŤ

Spriadací stroj

1792 – 1793

1. KAPITOLA

Až do toho dňa Sal Clitheroeová nepočula svojho manžela kričať. A ani potom, iba ak v snoch.

Na Brook Field sa dostala napoludnie. Čas poznala podľa slabého svetla prenikajúceho cez perleťový mrak, čo zakrýval oblohu. Pole tvorili štyri hektáre rovinatej blatistej pôdy, ktorú z jednej strany obtekal bystrý potok a z južnej strany sa nad ňou týčil kopec. Deň bol chladný a suchý, ale predtým celý týždeň pršalo, a tak sa Sal musela brodiť cez mláky a podomácky vyrobené topánky sa jej zabárali do lepkavého blata. Kráčalo sa jej ťažko, ale bola veľká, silná a len tak hocičo ju nez mohlo.

Štyria muži zbierali zimnú úrodu repy, zohýbali sa, dvíhali a ukladali pokrútené hnedé korene do širokých plytkých košov – opálok. Keď opálku naložili, jeden z mužov ju vyniesol na úpätie kopca a repu vysypal do masívneho dubového štvorkolesového voza. Sal videla, že sú už takmer hotoví, pretože na tomto konci poľa už repa neostala a muži pracovali celkom pod kopcom.

Oblečení boli všetci rovnako, v košeliach bez golierov, nohavičiach pod kolená, ktoré im zrejme doma ušili manželky, a vo vestách kúpených z druhej ruky alebo pridelených z vyradeného šatstva boháčov. Vesty sa nikdy neobnosili. Salin otec mal jednu parádnú, dvojradovú, s červenými a hnedými pásikmi a vyšívaným lemom, ktorú odhodil nejaký mestský švihák. Nosil tú vestu celý život a nakoniec ho v nej aj pochovali.

Obuté mali obnosené, nespočetne ráz opravované čižmy. Každý z nich mal inú pokrývku hlavy: čapicu zo zajačej kožušiny, slamový klobúk so širokou strieškou, vysoký plstený klobúk a jeden trojrohý, ktorý možno kedysi patril nejakému námorníkovi.

Sal spoznala kožušinovú čapicu. Patrila jej manželovi Harrymu. Ušila mu ju sama. Chytila zajaca, zabila ho kameňom, zvliekla z kože a uvarila v hrnci spolu s cibuľou. Ale Harryho by spoznala aj bez čiapky, dokonca aj z diaľky, vďaka výraznej ryšavej brade.

Harry mal štíhlu, šlachovitú postavu a bol prekvapujúco silný: do opálky si naložil presne toľko repy čo mohutnejší muži. Len pri pohľade na jeho štíhle pevné telo na opačnom konci blatistého poľa sa v Sal rozohorela túžba, potešenie zmiešané s očakávaním, ako keď z chladného vzduchu vstúpíte do teplej miestnosti s praskajúcim ohňom v kožube.

Keď prechádzala cez pole, niesli sa k nej hlasy. Každú chvíľu jeden z mužov zavolať na druhého a nasledovala krátka debata zakončená smiechom. Nepočula, o čom sa rozprávali, ale vedela si to predstaviť. Uštipačné posmešky a žoviálne, žartovne mienené vulgárnosti, ktorými si krátili čas a vyvažovali monotónnosť nezáživnej driny.

Pri voze stál piaty muž s krátkym konským bičikom v ruke a sledoval ich. Bol lepšie oblečený, mal na sebe modrý frak a naleštené čierne čižmy pod kolená. Volal sa Will Riddick, mal tridsať rokov a bol najstarším synom zemepána z Badfordu. Pole patrilo jeho otcovi, rovnako ako kôň a voz. Husté čierne vlasy Willovi siahali po bradu a na tvári mal nespokojný výraz. Sal tušila prečo. Dohliadať na zber repy nebola jeho práca a zdalo sa mu, že je pod jeho úroveň, ale sluha ochorel a Willa zrejme proti jeho vôli poverili, aby ho zastúpil.

Popri Sal sa v bahnistej pôde potácalo bosé dieťa, snažilo sa s ňou držať krok, až kým sa matka neotočila, zohla sa k nemu, bez námahy ho zodvihla a ďalej ho niesla v náručí. Dieťa jej hlavou spočinulo na pleci a ona jeho teplé telíčko od lásky stískala hádam pevnejšie, než bolo treba.

Najradšej by mala viac detí, no prekonala dva potraty a jedno dieťaťko sa jej narodilo mŕtve. Už prestala dúfať a začala si nahovárať, že takým chudobným ľuďom, ako sú oni, stačí aj jedno. Sal mu bola odaná, možno až príliš, pretože deti v tých časoch často skolila choroba či zahynuli pri nehode, a ona vedela, že jeho strata by jej zlomila srdce.

Pomenovala ho Christopher, ale keď sa učil rozprávať, skomolil si meno na Kit a odvtedy ho tak volali. Mal šesť rokov a na svoj vek bol drobný. Sal dúfala, že keď vyrastie, bude ako Harry, štíhly, ale mocný. Ryšavé vlasy zdedil jednoznačne po otcovi.

Bol čas obeda a Sal niesla košík a v ňom syr, chlieb a tri zošúverené jablká. V diaľke za ňou sa objavila ďalšia žena z dediny energická Annie Mannová, Salina rovesníčka, a z opačnej strany s rovnakým cieľom prichádzali ďalšie dve ženy. Schádzali z kopca s košíkmi v rukách, obklopené krídlom detí. Vyčerpaní muži prestali pracovať, zablatené ruky si poutierali do nohavíc a vykročili k potoku, kde si posadali na trávnu.

Sal dokráčala na chodník a nežne položila Kita na zem.

Will Riddick z náprsného vrecka na veste vybral hodinky na retiazke, zamračil sa a zvolal: „Ešte nie je obed!“ Klamal. Sal si tým bola istá, ale nik iný hodinky nemal. „Naspäť do roboty, chlapi,“ nariadil. Sal to neprekvapilo. Will bol protivný. Jeho otec možno bol prísny, ale Will bol omnoho horší. „Najprv dokončíte robotu, svoje obedíky si zjete potom,“ prikázal. *Svoje obedíky* vyslovil pohrdavo, akoby jedlo robotníkov bolo niečo opovrhnutiahodné. Sám sa vrátil do kaštiela na pečené hovädzie so zemiakmi, pomyslela si Sal, a určite si k tomu dá aj korbel silného piva.

Traja muži sa vrátili k práci, ale štvrtý nie. Bol to Ike Clitheroe, Harryho strýko, asi päťdesiatročný muž so sivou bradou. Miernym tónom prehovoril: „Pozor, aby ste nepreťažili voz, pán Riddick.“

„To nechaj na mňa.“

„Prepáčte, ale brzda je značne opotrebovaná,“ trval na svojom Ike.

„Ten prekliaty voz je v úplnom poriadku. Len sa vám už nechce pracovať, tak ako vždy!“ skríkol Will.

Ozval sa aj Salin manžel. Harry nikdy neváhal zapojiť sa do potýčky: „Radšej by ste mali strýka Ika počúvať, inak môžete prísť o svoj voz, koňa a ešte aj o tú blbú repu.“

Ostatní muži sa zasmiali, ale žartovať na úkor panstva nebolo múdre. Will sa pochmúrne zamračil a osopil sa naňho: „Zavri ten svoj drzý zobák, Harry Clitheroe.“

Sal cítila, ako jej Kit vopchal drobnú rúčku do dlane. Jeho otec sa zapojil do konfliktu a Kit napriek svojmu veku vedel vycítiť nebezpečenstvo.

Práve drzosť bola Harryho slabosťou. Bol úprimný muž a dobrý robotník, ale neveril, že šľachta je od nich o niečo lepšia. Sal milovala jeho pýchu a nezávislé myslenie, no panstvu sa to nepáčilo a Harry sa často dostával do problémov, lebo sa nechcel podriadiť. Teraz však povedal všetko, čo chcel, ďalej sa nehádal a vrátil sa do práce.

Ženy zložili košíky na breh potoka. Sal a Annie sa vybrali pomôcť manželom s repou, zatiaľ čo zvyšné dve manželky, ktoré boli staršie, sa usadili pri jedle.

Práca im šla od ruky.

V tej chvíli bolo zrejmé, že Will urobil chybu, keď nechal voz na úpätí kopca. Mal s ním zastať aspoň o pár stôp nižšie, aby mohol kôň nabráť rýchlosť, keď sa pustí vystupovať do svahu. Na chvíľu sa zamyslel a potom prikázal: „Chlapi, potlačte voz zozadu, aby ste koňovi pomohli.“ Potom vyskočil na kozlík, vytasil bič a skríkol: „Hop!“ Sivá kobyľa zabraľa.

Štyria robotníci prešli za voz a potlačili. Nohy sa im na klzkej ceste šmýkali. Harrymu sa napínali svaly na ramenách. Sal, rovnako silná ako ktorýkoľvek z nich, sa pridala. Spolu s ňou aj malý Kit, čo vyvolalo na tvárach mužov úsmev.

Kolesá sa pohli, kobyľa sklonila hlavu a zaprela sa o postroj, bič zapraskal a voz sa rozhybal. Pomocníci povolili tlak a sledovali, ako sa štvorá hore svahom. Kobyľa zrazu spomalila a Will zakričal: „Ešte tlačte!“

Všetci pobehli dopredu, rukami sa zapreli do zadnej časti voza a znovu zatlačili. Voz opäť nabral rýchlosť. Kobyľa chvíľu postupovala dobre, silnými prednými nohami sa zapierala o kožený postroj, ale nedokázala udržať tempo. Spomalila a potom sa v klzkom blate potkla. Zdalo sa, že si udržala stabilitu, ale stratila ťah a voz sa s trhnutím zastavil. Will bičoval zvieru, muži vrátane Sal tlačili zo všetkých síl, no voz nedokázali udržať a vysoké drevené kolesá sa pomaly začali krútiť dozadu.

Will zatiahol rukoväť brzdy, všetci začuli hlasné puknutie a Sal videla, ako od ľavého kolesa odletela časť zlomenej drevenej brzdy. Počula, ako Ike zašomral: „Ja som to tomu chmuľovi *vrravel, vrravel* som mu to.“

Tlačili, ako len vládali, ale museli zaspätkovať a Sal ovládol pocit bezprostredného nebezpečenstva. Voz naberal rýchlosť. Will kričal: „Len tlačte, vy leniví psi!“

Ike odtiahol ruky a povedal: „Nevydrží to!“ Kôň sa znovu pošmykol a tentoraz spadol. Časti koženého postroja sa potrhali, zvieru sa zviezlo na zem a voz ho vliekol za sebou dole.

Will zoskočil z kozlíka. Voz, ktorý sa teraz vymkol spod kontroly, sa rútil dolu kopcom čoraz rýchlejšie. Sal bez rozmýšľania jednou rukou zdvihla Kita a odskočila nabok. Ike skríkol: „Všetci preč!“

Muži sa rozpráchli práve vo chvíli, keď sa voz prudko stočil a potom sa prevrátil na bok. Sal videla, ako Harry narazil do Ika a obaja spadli. Starší muž sa prevalil na stranu, ale jej manžel spadol rovno do cesty voza. Ten pristál na ňom a okraj ťažkej spodnej dubovej dosky mu pritlačil nohu.

Vtedy vykrikol.

Sal stuhla, srdce jej zovrel chladný strach. Bol zranený, ťažko zranený. Chvíľu sa všetci len zdesene prizerali. Repa z voza sa rozkotúľala po zemi a časť z nej skončila v potoku. Harry chrapľavo volal: „Sal! Sal!“

Ona kričala: „Zložte z neho ten voz, rýchlo!“

Chlapi sa zapreli do voza a zdvihli ho z Harryho nohy, ale obrovské kolesá im bránili v tom, aby voz postavili. Sal si uvedomila, že ho musia najprv zdvihnúť na nápravu a až tak vzpriamiť. „Podoprime ho plecami!“ zvolala a všetci jej pokyn pochopili. Drevo však bolo ťažké a oni tlačili smerom do kopca. V jednej hroznej chvíli sa jej zdalo, že im voz spadne a zavalí Harryho druhý raz. „No tak, tlačte! Všetci naraz!“ kričala. Odpovedali jej zborovým krikom: „Heeej-rup!“ a voz sa zrazu narovnal a kolesá na opačnej strane s rachotom pristáli na zemi.

Vtedy Sal zbadala Harryho nohu a zdesene zalapala po dychu. Bola pomliaždená od stehna až po holeň. Z kože mu trčali úlomky kostí a nohavice mu nasiakli krvou. Oči mal zavreté a z pootvorených úst mu vychádzali strašné stony. Počula, ako strýko Ike hovorí: „Bože drahý, zmiluj sa nad ním.“

Kit sa rozplakal.

Sal bolo tiež do plaču, ale ovládla sa: musela zohnať pomoc. Kto tu vie rýchlo bežať? Obzrela sa po skupine a pri pohľade na Annie sa jej rozžiarili oči. „Utekaj do dediny, Annie, tak rýchlo, ako len môžeš, a priveď Aleca.“ Alec Pollock bol holič a felčiar. „Povedz mu, nech okamžite príde k nám domov. On bude vedieť, čo robiť.“

„Dajte mi pozor na deti,“ povedala Annie a rozbehla sa preč.

Sal si kľakla vedľa Harryho, kolená sa jej zabárali do blata. Otvoril oči a prosil ju: „Pomôž mi, Sal. Pomôž mi.“

„Odnesiem ťa domov, drahý,“ ubezpečovala ho. Rukami siahla pod neho, ale keď sa ho pokúsila zdvihnúť, znova vykrikol. Sal odtiahla ruky so slovami: „Panebože, pomôž mi.“

Počula, ako Will hovorí: „Chlapi, začnite nakladať tú repu späť na voz. No tak, trochu života do toho umierania!“

„Nieкто mu zatvorte ústa, skôr než to spravím ja,“ zašomrala.

Ike sa spýtal: „A čo váš kôň, pán Riddick? Postaví sa na nohy?“ Obišiel voz, aby skontroloval kobyľu a odpútal Willovu pozornosť od Harryho. Sal mu v duchu poďakovala: vďaka, múdry strýko Ike.

Obrátila sa na Anninho manžela Jimmyho Manna, chlapíka s trojrohým klobúkom. „Chod' za stolármi, Jimmy, a požiadaj ich, aby čo najrýchlejšie priniesli dve alebo tri široké dosky ako nosidlá, na ktorých budeme môcť Harryho odnieť,“ poprosila ho.

„Hneď idem,“ povedal Jimmy.

Will zvolal: „Pomôžte mi pozviechať toho koňa!“

No Ike namietal: „Tá kobyľa sa už nikdy nepostaví na nohy, pán Riddick.“

Will sa na chvíľu zamyslel a potom povedal: „Myslím si, že máte pravdu.“

„Prečo nejdete po zbraň? Zbavte to zviera utrpenia,“ povedal Ike.

„Jasné,“ povedal Will, ale znel nerozhodne a Sal si uvedomila, že pod maskou hnevu skrýval prekvapenie.

Ike povedal: „Dajte si brandy, ak tu máte fľašku.“

„Dobrý nápad.“

Kým pil, Ike povedal: „Aj ten chudák s rozdrvenou nohou by si zaslúžil jeden glg. Zmierni mu to bolesť.“

Will neodpovedal, ale o chvíľu sa Ike vrátil spoza voza so striebornou ploskačkou v ruke a Will už rýchlo kráčal opačným smerom.

Sal zamrmlala: „Dobrá práca, Ike.“

Podal jej Willovu ploskačku a ona ju pridržala Harrymu pri perách. Keď mu do úst stiekol pramienok brandy, zakašľal, prehltol a otvoril oči. Dala mu viac a on dychtivo pil.

Ike jej poradil: „Dostaň doňho čo najviac. Ktovie, čo bude musieť Alec urobiť.“

Chvíľu Sal nechápala, čo má Ike na mysli, ale potom si uvedomila, že Harrymu možno budú musieť odrezať nohu, a zvolala: „Ó bože, prosím, len to nie!“

„Len mu daj viac.“

Alkohol vrátil Harrymu trochu farby do tváre. Takmer nečujne zašepkal: „Bolí to, Sal. Tak veľmi to bolí.“

„Felčiar je už na ceste,“ bolo jediné, na čo sa zmohla. Cítila, ako ju vlastná bezmocnosť privádza do šialenstva.